Contem 4 obras:

g

1 – Tractatus brevis ... bene moriendi – s.d.

2 – Passio domini ... heroico carmine – s.d.

3 – Passio christi cum commentariis –
(Salmanticae 1502)

4 – Opusculum de amicitia vera

Cat. Ind. Cat. Gen.
n. 1337

1ª Repartição

Adam de Montaldo Januensis,
Passio D. N. Jesu Christi, carmine heroico composita
sine anno, et loco -

Franciscus à Sanctis. Passio D. N. Jesu Christi
cum Commentariis Nicolai de Lyra
Salmanticæ. 1502

Rodericus de Encisso.. De vera,
et ficta amicitia, ac de ejus signis.
Salmanticæ - 1495.

Incunabulo - 6 - 8 -

G. J. W. 2605

Q. 24. C. 6

Tractatus breuis ac valde vtilis de arte et ſcientia bene moriendi.

Anonymus.

DA LIVRARIA DE S. FR.co DE XABREGAS

Absque Loco, A[illegible]pr.

RB

Editio prima vetus[illegible] anterior Bibliis Moguntinis. Opus rarissimum paucis notum, paucioribusque visum. Vid. Bibliographia Instructiva. Volume da Theolog. pag. 129.

Vejase sobre esta obra a Dissertação de Mr. Maittaire no primeiro volume dos seos annaes typographicos.

He tão raro este tratado q ainda o Author da Bibliografia não dá hũa verdadeira noção delle, o q dá entender q o não tinha diante dos olhos, quando falou delle, e q só o fez por informação.

1337 (13[illegible] – 14[illegible])

Inc 1266

Tractatus breuis ac vtilis de arte ⁊ ſcīa bn̄ moriendi.

Am de p̄ñtis ſeculi miſeria mortis trāſit⁹ ꝓpt̄ moriendi imperitiā m̄ltis nō ſolū laicis verūetiā religioſis atq̄ deuotis difficilis nimis multumq̄ periculoſus im̄mo etiā terribil' valde videat̄ plurimūq̄ horribilis Idcirco in p̄ñti materia que de arte moriendi ē q̄dam breuis exhortationis mod⁹ circa eos q̄ in mortis articulo ſūt cōſtituti h̄ mētis ītuitu ē ſubtili ꝯſideratōe notādu ſeu ꝑpēdēd⁹: eo q̄ mod⁹ iſte gn̄aliter oībus catholicis ad artē ⁊ noticiā bene moriendi conquirēdā plurimū valere ⁊ prodeſſe poteſt Continet autem materia iſta ſex ꝑticulas. Quaꝝ prima eſt de laude mortis Secunda moriētiū tentationes continet. Tertia interrogationes. Quarta quādam inſtructionē cum obſecrationibus. Quinta exhortationes. Sexta continet oratiōes dicendas ſuper agoniſantes ab aliquo aſſiſtentium caro et fideli amico. De laude mortis particula prima.

Uāuis ſcdm philoſophum tertio ethicoꝝ. Omnium terribiliū mors corporis ſit terribiliſſima morti tn̄ anime nullatenus eſt cōparanda. teſte Auguſtino q̄ ait. Maius eſt dampnū in amiſſione vnius aīe quā mille corporum. teſte etiam Bernardo qui dicit. Totus iſte mundus ad vnius aīe ꝑcium eſtimare nō poteſt. Mors ḡ anime tanto eſt horribilior atq̄ deteſtabilior quanto aīa corpore ē nobilior atq̄ ꝑcioſior. Cum ḡ aīa tante ꝑcioſitatis exiſtat et diabolus ꝓ morte ipſi⁹ eterna hoīem in extrema infirmitate maximis temptationibus infeſtet. Ideo ſūme neceſſariū ē vt homo anime ſue ꝓuideat ne morte illa ꝑdat̄. Ad quod maxime expediens eſt vt q̄libȝ artē bn̄ moriēdi de qua ē p̄ñs intētio frequēter ꝓ oculis habeat atq̄ extremā īfirmitatē mēte ſua reuoluat quia vt ait Gregorius. Ualde ſe ſollicitat in bono opere qui ſemꝑ cogitat de extremo fine. Nam ſi futuꝝ malū precōſideret̄ facilius tollerari poteſt iux̄ illud. Futura ſi p̄ſciant̄ leuius tollerantur. Sed heu rariſſime aliquis ſe ad mortē diſponit tempeſtiue eo q̄ quilibet diuti⁹ ſe victuꝝ exiſtimet nequaq̄ credens ſe tā cito morituꝝ q̄d inſtinctu diaboli fieri certū eſt Naȝ plures ꝑ talē inanē ſpem ſe ipſos neglexerūt indiſpoſiti moriētes. Et ḡ nullatenus infirmo detur ſpes nimia corpora

lis ſanitatis cōſequēde. Nam ſcd̄m cācellariuꝫ pariſiēſeꝫ ſepe
per talem falſā conſolationē ⁊ fictā ſanitatis cōfidentiā certā
incurrit homo dampnationē. Ante omīa ergo inducat mori=
turus ad ea que neceſſario ad ſalutē requirūtur. Prio vt cre
dat ſicut bonus chriſtianus credere debet. Letus quoqꝫ ꝙ
in fide chriſti et eccleſie morietur vnitate et obedientia.
Scd̄o vt recognoſcat ſe deū ḡuit offendiſſe ⁊ inde doleat Ter
tio vt ꝓponat ſe veraciter emēdare ſi ſuperuixerit ⁊ nunquaꝫ
amplius peccare. Quarto vt indulgeat ſuis offenſoribus ꝓ=
pter deum ⁊ remitti petat ab hijs q̇s ip̄e offendit. Quinto vt
ablata reſtituat. Sexto vt cognoſcat ꝓ ſe mortuū eſſe xp̄m.
Et ꝙ aliter ſaluari nō poteſt niſi ꝑ meritū paſſioīs chriſti de q̇
agat deo gr̄as inquātuꝫ valet. Ad que ſi bono corde reſpon=
derit ſignum eſt ꝙ ſit de numero ſaluandoꝝ. Deinde ſtudio
ſe inducat ad debitum vſum ſac̄mentoꝝ eccleſie. Prio vt ꝑ
verā cōtritioneꝫ integram faciat cōfeſſionē Alia etiam eccl'ie
ſacramēta deuote recipiendo. Quiſq̇s vero de p̄miſſis ab a=
lio int̄rogatus vl' informat' non fuerit ſeip̄mmet interroget
cōſiderando ſi ſit diſpoſit' vt p̄fertur Qui aūt ſic diſpoſit' ē
ſe totū paſſionis xp̄i ↄmittat ↄtinuādo atqꝫ meditādo Nā ꝑ
h̊ oēs tēptationes dyaboli ⁊ in fide marie ſuperātur. Vn̄ no=
tandum ꝙ morituri grauiores habent temptatiōes quā vnq̄ꝫ
p̊' habuerūt. Et ſūt q̇nqꝫ vt poſtea patebit. Contra quas an
gelus ſuggerit eis q̇nqꝫ bonas īſpiratiōes Sed vt oībus iſta
materia ſit fructuoſa ⁊ nullus ab ipi' ſpeculatione ſe claudan
tur: ſed inde mori ſalubriter diſcat tamen lr̄is tm̄ lr̄ato diſcer=
nentibus quam ymaginibus laico ⁊ lr̄ato ſimul deſeruiētib'
cunctoꝝ oculis obicitur. Que duo ſe mutuo correſpondētes
habent ſe tanquam ſpeculum in q̇ preterita ⁊ futura tanquaꝫ
p̄ntia ſpeculamur. Qui ergo bene mori velit iſta cum ſequen-
tibus bene conſideret.

De quinq3 generibus tentationum ꝑticu'a ſecunda.

Temptatio dyaboli de fide.

Ex quo fides eſt totius ſalutis fundamētu3: ꝛ ſine ea nulli omino poteſt eſſe ſalu9. teſte aug. q̄ ait Fides ē bonoꝝ oīum fundamētū ꝛ hūane ſalutis initiū. Et bernardo dicente Fides eſt humane ſalutis initiu3 ſine hac nemo ad filioꝝ dei numerū poteſt ꝑtinere ſine hac omis laboꝛ hominis eſt vacuus. Ideo dyabolus toti9 hūani gn̄is inimic9 totis viribus homine3 in extrema infirmitate ab illa totaliter auertere nititur vel ſalte3 ad deuiandū in ea ip̄m inducere laboꝛat dicēs. Tu miſer in magno ſtas erroꝛe. nō ē ſicut credis vł ſicut p̄dicat̄ Infernus factus eſt quicq̄d homo agat licet aliquē vel ſeipſum occidat cum in diſcreta penitētia ſicut aliqui fecerūt: vel ydola adoꝛat vt reges paganoꝝ ꝛ plures pagani faciūt nōne in finē idem eſt. quia nullus reuertit̄ dicens tibi veritatē. et ſic fides tua nihil eſt. Hijs ꝛ ſimilibus dyabolus maxime laboꝛat vt hoiem in extremis agentē a fide auertat quia bene ſcit. Si fundamentū ruat omīa ſupedificata neceſſario ruent. Sciendum tn̄ ꝙ dyabolus in nulla temptatōe hoiem cogere pote nec etiam aliquo modo p̄ualere vt ſibi cōſenciat q̄diu vſum rationis habuerit niſi ſponte voluerit ei cōſentire quod certe ſuper omnia cauendum eſt. Unde apoſtolus Fidelis deus qui nō pacietur vos temptari ſuper id qđ poteſtis ſed faciet cum temptatione prouētum vt poſſit ſuſtinere

.I.D.
Sis firmus in fide.
Fruſtra laborauimus
Fugiamus
Victi ſumus

6

Bona inſpiratio angeli de fide.

Ontra primam temptationẽ dyaboli dat angelus bonã inſpirationem dicens O homo ne credas peſtiferis ſuggeſtionibus dyaboli. cũ ipẽ ſit mendax. Nã mẽciendo ꝓthoparẽtes decepit. nec aliquo modo in fide dubites. licet ſẽſu vł intellectu comprehendere non valeas quia ſi comprehendere poſſes nullatenꝰ eſſet meritoria. iuxta illď grego. Fides nõ habet meritum cui humana ratio probet experimentum Sed memento verba ſanctoꝝ patrum ſcilicet ſancti pauli ad hebreos xi. dicentis Sine fide impoſſibile eſt placere deo. Et iohã. iij. Qui non credit iam iudicatus eſt Et bernar. dicentis. Fides eſt primo genita inter virtutes. Et iterum Beatior fuit maria percipiẽdo fidem chriſti ꝙ carnẽ chriſti Conſidera etiã fidem antiquorum fidelium abraham yſaac ⁊ iacob et quorundam gentilium ſcilicet iob raab meretricis ⁊ ſimilium: ſimiliter fidẽ apoſtoloꝝ necnõ ĩnũerbiliũ martiruꝫ cõfeſſoruꝫ atqꝫ virginũ Nam per fidem omnes antiqui et moderni placuerunt. Per fidem ſanctus petrus ſuper aquas ambulauit ſcũs iohannes venenum ſibi ꝓpinatum ſine nocumento bibit. mõtes caſpij orante alexandro per fidem adunati ſunt Et ideo fides a deo merito benedicta porpterea viriliter debes reſiſtere dya bolo et firmiter credere omnia mandata eccleſie quia ſancta ecc̃lia errare nõ poteſt cuꝫ a ſpiritu ſancto regatur. Nota ꝙcito ĩfirmus ſentit ſe temptari contra fidem cogitet primo quã neceſſaria eſt fides quia ſine ea nullus ſaluari poteſt. Secundo cogitet ꝙ vtilis eſt quia põt omnia dicente dño Omnia poſſibilia ſunt credenti. Et iterum Quodcũqꝫ orantes pacieritis credite quia accipietis Et ſic infirmus faciliter dei gracia dyabolo reſiſtet Quare etiã bonũ ẽ vt ſimbolũ fid i circa agonizantẽ alta voce dicatur plurieſqꝫ repetatur vt per hoc infirmus ad fidei conſtanciam animetur et ab eo demones qui illď audire nequeunt elongẽtur.

XABREGAS DA LIVRARIA DE S. Fco

Fornicatus es
Auare vixisti
Periurus es
Ecce pcc̄a tua
Occidisti.
I.D.

Temptatio dyaboli de deſperatione

Secundo dyabolus temptat hominē infirmū per deſpa tionem que eſt contra ſpem atq̧ cōfidentiā quā homo debet habere in deum. Cum em̄ infirmus doloribus cruciat̄ in corpore tunc dyabolus dolorē dolori ſupaddit obiciendo ſibi peccata ſua preſertim non cōfeſſa vt eum in deſpationē inducat dicēs. Tu miſer vide peccata tua q̄ tanta ſūt vt nunq̄ veniā acquirere poſſis. ita vt dicere poſſis cum caym maior ē iniquitas mea q̄ vt veniā merear. Ecce quō dei p̄cepta trāſgreſſus es. nā deū ſup omia non dilexiſti homibus iiuriā intuliſti ⁊ tū bene ſcis q̄ nullus poteſt ſaluari niſi ſeruauerit mādata dei. quia dn̄s dicit Si vis ad vitam ingredi ſerua mādata ſed ſuperbe auare luxurioſe guloſe iracūde iuide accidioſe vixiſti. attamē p̄dicari audiſti q̄ propter vnū peccatū mortale homo poteſt dāpnari. Inſuper ſeptē opera mīe nō impleſti q̄ tamen dn̄s p̄cipue inquiret in extremo die vt ipēmet teſtat̄: dicens. hijs qui a ſiniſtris ſunt Ite in ignē eternū. Nam eſuriui et non dediſti mihi māducare. ſitiui ⁊ nō dediſti mihi potū ⁊c. Et ideo dicitur. Judiciū ſine mīa erit illi q̄ ſine mīa fuit ſup terram. Vides etiā q̄ plures hoīes nocte ⁊ die in lege dei vigilantiſſime laborātes qui tū nullaten⁹ de ſalute ſua p̄ſumere audēt q: nullus ſcit an odio vł amore dign⁹ ē ⁊ ergo tibi nulla ſpes ſalutis relinquitur Per iſta et ſilia inducit hoīem in deſperationem que ſup omia mala ē ⁊ vitāda cū miam dei offēdat que ſola nos ſaluat. teſte ꝓpheta mīe dn̄i. q: nō cōſumpti ſumus. Et aug. dicit Vnuſquiſq̧ poſitus in peccato ſi de venia vera deſpauerit miam funditus perdit nihil enim ſic deū offendit q̄ deſperatio.

Victoria michi nulla

Bona inſpiratio angeli contra deſperationem.

Contra ſecundam temptationē dyaboli dat angelus bonam inſpirationē dicens o homo quare deſperas. Licet enim tot latrocinia furta ⁊ homicidia ꝑpetraſſes quot ſūt maris gutte ⁊ arene etiam ſi ſolus totius mūdi peccata ꝯmiſiſſes Etiam ſi de eiſdem nunq̄ prius penitentiā egiſſes nec ea cōfeſſus fuiſſes nec etiam modo ad confitendū ea facultate haberes nihilominus deſpare non debes quia in tali caſu ſufficit ſola contritio interior Teſte pſal'. Cor contritū et hūiliatū deus non deſpicit. Et ezechiel. ait Quacūq̄ hora pctōr ingemuerit ſaluus erit Unde bernardus ait. Maior eſt dei pietas q̄ q̄uis iniquitas Et augu. Plus poteſt deus miſereri q̄ homo peccare In caſu etiam quo tibi conſtaret ꝙ de numero dampnandorum eſſes nequaq̄ adhuc deſperare debes eo quod per deſpationē nihil aliud agitur niſi ꝙ per eam pijſſimus deus multo magis offenditur et alia peccata fortius aggrauantur pena quoq̄ eterna vſq̄ in interitum augmentatur. Xp̄us etiam ꝓ pctōribus crucifixus eſt et non pro iuſtis vt ipſemet teſtatur dicens Non veni vocare iuſtos ſed peccatores Exemplum habeas in petro xp̄m negante. paulo eccleſiā perſequente. matheo ⁊ zacheo publicanis. maria magdalena peccatrice. in muliere dep̄henſa in adulterio In latrone iuxta xp̄z in cruce pendentem maria egipciaca ⁊c. Nota q̄cito infirmꝰ ſentit ſe temptari per deſperationē cogitet ꝙ ipſa eſt peior et dampnabilior oībus peccatis ⁊ ꝙ nūq̄ debet admitti ꝓpter q̄cūq̄ etiā peccata. Nam vt di. augu. Plus peccauit iudas deſperando q̄ iudei crucifigendo xp̄m. Secundo cogitet q̄ vtilis et neceſſaria eſt ſpes quia ſecundum criſoſto. ſpes eſt ſalutis noſtre anchora vite noſtre fundamentum dux itineris q̄ itur ad celum. Et ideo nunq̄ eſt relinquenda propter etiam quecunq̄ peccata

DA LIVRARIA DE S. FR.co DE XABREGAS

Ecce quantam penā patitur.
+ I · D ·
q̄ bene decepi eum.

RB

Temptatio diaboli de impacientia.

Ertio diabolus temptat hominē infirmū ꝑ impaciēciaȝ que oritur ex magna infirmitate dicens. Cur tu pateris iſtū dolorem grauiſſimū: qui eſt intollerabilis oīm creature ⁊ tibi penitus inutilis: nec etiā tuis exigētibus demeritis. dolor tantus iure deberet cauſari. Nā ſcriptū eſt In penis benignior interꝓ̄tatio facienda eſt. Etiā quod multū grauat nullus tibi cōpateret̄ qđ cōtra omnē rationē fieri nemo dubitat. Licet enim amici ore cōpaciātur tñ maxime ꝓpter bona reliquēda tuā mortē mente deſiderant. Anima quidem corpore exuta vix per vnius diei ſpaciū ꝓ omni ſubſtantia relicta corpus tuum hoſpitari volūt Iſtis ⁊ ſimilibus ad impacientiā que eſt cōtra caritatē qua tenemur deum diligere ſuꝑ omnia nititur diabolus hominē ducere vt ſic merita ſua perdat. nota ꝙ morituris maximus dolor corporis accidit hijs ꝑcipue qui non morte naturali que raro eſt ſicut docet experientia manifeſta ſed frequenter ex accidentibꝰ puta febre vel apoſtemate vel alia infirmitate graui ⁊ afflictiua atqȝ longa diſſoluunt̄: que quidem infirmitas pleriſqȝ ⁊ precipue ad mortē indiſpoſitos et inuite morētes adeo reddit impaciētes atqȝ murmurātes vt plerūqȝ ex nimio dolore et impacientia amētes atqȝ inſenſati videantur ſicut ſepe viſum eſt in multis. ex quo vere conſtat ꝙ tales vtiqȝ in vera deficiant caritate: teſte Hieronimo qui ait/ Si quis cū dolore egritudinē vel mortem patit̄ ſeu accipit ſignū eſt ꝙ ſufficienter deū non diligit. ⁊ paulus ait. Caritas paciens benigna eſt ⁊c̄.

F. X. S.

DE XABREGAS DA LIVRARIA DE S. FR.co

Laboreꝫ amiſi.
Sum captiuatus
·I.O·

Bona inſpiratio Angeli. de paciencia.

Ontra tertiā temptationē dyaboli dat angelus bonam
inſpirationē dicens. O hō auerte ab ipaciēcia aīmū tuū
per quā dyabolus ſuis mortiferis inſtigatioib⁹ nihil aliud ꝗꝫ
anime tue detrimentū ꝗrit nā ꝑ impaciētiā ꝛ murmur anima
ꝑditur ſicut ꝑ impacientiā poſſidet: teſte gregorio ꝗ ait. Re=
gnum celoꝝ null⁹ murmurās accipit. Te igr̄ infirmitatis que
reſpectu meritoꝝ tuoꝝ leuis eſt. Nō tedeat cū ipa ante mortē
ſit quaſi quoddā purgatoriū cum tolleratur vt oportet. videlꝫ
pacienter ꝛ libenter cum gratitudine quia non ſolum grati=
tudīe opus eſt in hijs que ſunt ad conſolationem ſed etiam
in hijs que ſunt ad afflictionem quia vt gregorius ait. Miſe=
ricorditer deus tpalem adhibet ſeueritatem vt eternam inferat
vltionē. Et auguſtin⁹. Dn̄e hic vre ꝛ ſeca vt ineternū mihi par
cas. Nulle ergo tribulationes te ꝑturbēt: qꝛ xp̄m nolle te relique
re oſtendunt. Iuxta illud auguſt. Mala que nos hic puni=
unt ad deum nos ire cōpellunt. Non igitur anime ſalus appro
batur in carnis bn̄placitis ſed potius eterna dāpnatio. Iuxta
illud auguſt. Signum manifeſte dampnationis eſt bn̄placi=
ta aſſequi ꝛ a mūdo diligi: Et iteꝝ mirū eſt ꝙ omibus ineternū
dāpnandis omnes lapides non ſurgūt in ſolatiū: ſed magis
miꝝ eſt ꝙ omibus ineternū ſaluandis oīs lapides nō ſurgunt
in ꝑiculum. Repelle ergo a te impaciētiā tanꝗꝫ peſtē virulē=
tam ꝛ aſſume pacientiam ſcutum fortiſſimū ꝗ omnes inimici
anime faciliter ſuperantur: et reſpice chriſtum paciētiſſimum et
oīs ſanctos vſqꝫ ad mortē. Nota cū infirm⁹ ſentit ſe tēptari
ꝑ ipacienciā cōſideret primo ꝗꝫ nociua eſt impaciētia qꝛ ipm
inquietando ꝛ ꝑturbādo a deo auertit: qꝛ dn̄s dicit. Sup quē re
quieſcat ſpūs meus niſi ſuper quietuꝫ ꝛ humilē corde. Secū
do cōſideret ꝙ paciētia eſt ſollicite ſeruāda. Primo qꝛ eſt ne=
ceſſaria. Unde paulus. Paciētia eſt uobis neceſſaria. et dn̄s.
Nōne oportuit pati xp̄m ꝛ ita intrare in gloriā ſuam. ꝛ grego
rius. Nūꝗꝫ ſeruari cōcordia niſi ꝑ paciētiā valet. Scd̄o quia eſt
vtilis. vn̄ dn̄s. In paciētia vr̄a poſſidebitis aīas vr̄as. ꝛ gre=
go. Melioris meriti ē aduerſa tollerare ꝗꝫ bonis opib⁹ inſu=
dare. ideꝫ. Sine ferro martires eſſe poſſum⁹ ſi paciētiā in aīo
veraciter ſeruamus. Et ſalomon. Melior eſt paciēs viro forti
et qui dn̄atur animo ſuo expugnatore vrbium.

F.X.S.

Tu es firmus in fide
Gloriare
Exaltare ipſum
Coronam meruiſti
IO

Temptatiõ dyaboli de vana gloria.

Quarto dyabolus temptat hoiem infirmuz per ſuiipſius ɔplacentiã que eſt ſuperbia ſpũal' per quam deuotis ⁊ religioſis atq3 pfectis magis eſt inifeſtus inducere. Cũ eñ hoiez ad deuiandum a fideãt ad deſperationẽ aut ad impaciẽtiaz nõ poteſt inducere tunc aggreditur eum per ſuiipſuis complacentiam tales in eum iaculãs cogitationes. O quam firmus es in fide q̃3 fortis in ſpe ⁊ q̃3 conſtanter paciens in tua infirmitate. O quam multa bona opatus es maxime gloriari debes: quia non es ſicut ceteri qui infinita mala ppetrarũt ⁊ tamen ſolo gemitu ad celeſtia regna peruenerunt. Igitur regnum celorum tibi iure negari non poteſt: quia legitime certaſti. Accipe ergo coronam tibi paratam ⁊ ſedem excellentiorem pre ceteris optinebis. Per iſta et ſimilia dyabolus inſtantiſſime laborat ho=minem inducere ad ſpiritualẽ ſuperbiã ſiue ad ſuiipi' complacentiam. Pro quo notandum q iſta ſuperbia multum eſt vi=tanda. Primo quia per eam homo efficitur filius dyabolo Nã p ſolã ſuperbiã de angelo factus eſt dyabolus Secũdo q2 per ipſaz homo videtur ɔmittere blaſphemiã. Per hoc qd bonũ qd a deo habet a ſe p̃ſumit habere. Tertio quia tãta poſſet eẽ ſua complacẽtia q per hanc dampnaretur. Vñ grego. Remi=niſcendo quis boni quod geſſit dum ſe apud ſe erigit apud auctorem humilitatis cadit ⁊ augu. Homo ſi ſe iuſtificauerit ⁊ de iuſticia ſua preſumpſerit cadit ⁊c.

B

DE XABREGAS DA LIVRARIA DE S. FR.co

Sis humilis
·I·O·
Superbos punio·
Victus sum

Bona inſpiratio angeli contra vanā gloriam

RB

Ontra quartaʒ temptationē dyaboli dat angelus bonaʒ inſpirationem dicens. Miſer cur tu ſuperbis aſſcribendi tibi ipſi conſtantiam in fide ſpe et paciencia que tamen ſoli deo aſſcribenda eſt cum nihil boni a te habeas dn̄o dicēte. Sine me nihil poteſtis facere Et alibi ſcriptū eſt Non tibi arroges non te iactes non te inſolenter extollas nihil de te preſumas nihil boni tibi tribuis. Et dominus ait qui ſe exaltat humiliabitur. Et iterum. Niſi efficiamini ſicut paruulus iſte non intrabitis in regnum celorum. Humilia ergo te et exaltaberis dicēte dn̄o Qui ſe humiliat exaltabitur. Et aug⁹. Si te humilias deus deſcendet ad te: ſi te exaltas deus recedet a te Auerte ergo mētē tuam a ſuperbia que luciferum quondam angeloꝝ pulcherrimum fecit dyabolorum deformiſſimū et de alto celoꝝ proiecit ad inferni profunda que etiam fuit cauſa omnium peccatorū Unde bernardus Inicium omnis peccati et cauſa totius pditionis eſt ſuperbia. Idem Tolle h̄ viciū et ſine labore omnia vicia reſecantur. Unde ſingulariter notandum ꝙ qn̄cūqꝫ moriturus ſentit ſe temptari per ſuperbiaʒ debet primo cogitare ꝙ ſuperbia tantum deo diſplicuit ꝙ ſola ipſius occaſione nobiliſſimum creaturaꝝ luciferum cum omnibus ſibi adherentibus de celis reegauit in eternuʒ dampnando Et ſic ex tali cōſideratione ſe humiliat atqꝫ deprimat ſua recogitando peccata quia ignorat an odio vel amore dignus ſit Unde debet precipue capere exemplum a ſancto anthonio cui dyabolus dixit O anthoni tu me viciſti cuʒ enim volo te exaltare tu deprimis cum te volo deprimere tu te erigis. Secūdo debet cogitare ꝙ humilitas tantuʒ deo placuit ꝙ precipue ipſius occaſione glorioſa virgo maria deum concepit et ſuper choros angelorum exaltata eſt.

...BEREGAS DA LIVRARIA DES. FR...

Provideas amicis
Intende thesauro.
·I·D·

Temptatio dyaboli de auaricia

Uinta temptatio dyaboli est auaricia magis ſeculares ⁊ carnales infeſtans que eſt minima occupatio temporalium atqꝫ exterioꝝ reruꝫ circa vxores ⁊ amicos carnales ſeu corporales diuicias atqꝫ alia que magis in vita ſua dilexerunt Per que dyabolus hominē maxie vexat in fine dicens. O mi ſer tu iam relinques omīa temporalia que ſollicitudinibus et laboribus maximis ſunt congregata etiam vxoreꝫ proles conſanguineos amicos cariſſimos et omnia alia huius mundi deſiderabilia q̄ꝝ te ſocietati adhuc intereſſe tibi magnū foret ſolatiū ipſis quoqꝫ magni boni occaſio. Hec et ſimilia dyabolꝰ homini in extremis de auaricia preſentat vt ſic per amorem et cupiditatem terrenorum auertat ab amore dei et propria ſalute. Unde ſingulariter notandū ꝙ maxime caueri debet ne cuiq̄ꝫ morienti amici corporales vxor liberi diuicie et alia temporalia ad memoriam reducantur niſi inquātū illud infirmi ſpiritualis ſanitas poſtulet aut requirat quia alias maxime periculoſum eſſet tum ſic ab hijs que ſpiritus et ſalutis ſunt quibꝰ tunc maxime omnibus viribus interioribus ⁊ exteriorībꝰ intēdendum eſt reuocaretur ad iſta miſeria temporalia et carnalia tunc cum maxia ſollicitudine a memoria et mente remouenda in quibus certe tunc occupari eſt valde periculoſum.

F.X.V.
DE XABREGAS DALIVEAS DE S. FR.co
RB

Ne intendas amicis...
Non sis auarus.
Quid faciam.
·10·

Bona inſpiratio angeli contra auariciam.

Ontra quintam temptationem diaboli dat angelus bo-
nam inſpirationem dicens O homo auerte aures tuas a
mortiferis ſuggeſtionibus diaboli quibꝰ te irritare ⁊ inficere
conatur. Et omnia temporalia totaliter poſtpone quorum me
moria vtiqꝫ nihil ſalutis conferre poteſt ſed magnum impedi
mentuꝫ memor eris verboꝝ domini ad eos qui iſtis adherent
Niſi quis renū ciauerit omibus q̄ poſſidet nō poteſt meus eē
diſcipulus . Et iterum Si quis venit ad me et nō odit patrem
ſuum et matrem et vxorem et filios et fratres vel ſorores ad=
huc et animā ſuam non poteſt meus eſſe diſcipulus Jtem ad
eos qui iſtis renūciant dicit Et omis quis relinquerit domum
vel fratres vel ſorores aut patrē aut matrem aut vxorem aut
filios aut agros propter nomen meū centuplum accipiet et vi
tam eternam poſſidebit Memento etiam paupertatis chriſti
in cruce pro te pendentis matrem dilectiſſimam et diſcipulos
cariſſimos ꝓpter tuam ſalutem ſpōtiſſime relinquentis. Con
ſidera etiam ꝙ tot viri ſancti in iſto contemptu rerum tempo=
ralium ſecuti ſunt eum audituri illud Venite benedicti patris
mei poſſidete regnum paratum vobis ab origine mundi Jm
prime ergo iſta tue menti et omia tranſitoria tanqꝫ venenum
a te penitus repellendo cor tuum ad volūtariam paupertatē
integre conuerte et ſic regnum celorum ex promiſſo tibi dabi
tur dicente dn̄o Beati pauperes ſpiritu qm̄ ipſorum eſt regnū
celorum . teqꝫ totum deo qui tibi diuicias cōferet ſempiternas
plenarie cōmitte totam tuam fiduciam in eum fundēs. Nota
quando infirmus ſentit ſe temptari per auariciam ſeu amorē
terrenorum conſideret primo ꝙ amor terrenorum a deo ſepat
quia dei amorem ſecludit . Teſte grego. qui ait Tanto quis a
ſuperno amore diſiungitur quanto hic inferius in creaturis de
lectatur. Secundo conſideret ꝙ voluntaria paupertas hoieꝫ
beatificat et ad celum ducit dicente dn̄o . Beati pauperes ſpi=
ritu quoniam ipſorum eſt regnum celorum .

XABREGAS DA LIVRARIA DE S

Heu
Spes nobis nulla

15

Jagonizans loqui et vſum rationis habere potuerit ſū dat orōnes deum primo inuocādo vt ipm per ineffabilē miaȝ ſuā et virtutem paſſionis ſue ſuſcipere dignetur Secun=do diligēter inuocet glorioſaȝ virginē mariā pro ſua mediatrice Deinde oēs angelos ⁊ ꝑcipue angelū pro ſua cuſtodia deputatum Deinde apoſtolos martires confeſſores atqȝ virgines ſpecialius tamen illos quos vel quas prius ſanus in veneratione habuit et dilexit quoꝝ ymagines cum ymagine crucifixi et beate marie virginis ei pñtetur. Item dicat ter iſtum verſum Diſrupiſti domie vincula mea tibi ſacrificabo hoſtiam laudis Nam iſte verſus ſecundū caſſidorum tante creditur eſſe virtutis vt peccata hoim dimittantur ſi in fine vera confeſſione dicatur: Item dicat ter hec verba vel ſilia que in ſūma beato auguſtino aſſcribuntur Pax domini nři ihū xpi et virtus paſſionis eius et ſignum ſancte crucis et integritas beatiſſime virgis marie et benedictio oīm ſanctoꝝ ac ſanctaꝝ cuſtodia angeloꝝ necnō ſuffragia oīm electoꝝ ſint inter me et omēs inimicos meos viſibiles et inuiſibiles in hac hora mortis mee Amen Vltimo dicat In manus tuas domie commēdo ſpiritū meum. Si autem infirmus non ſciat orōnes dicere dicat aliquis de aſtātibꝰ alta voce coram eo orōnes vel hyſtorias deuotas in quibꝰ pridem ſane delectabať Ipſe vero oret corde et deſiderio vt ſcit et poteſt Unde nota ex quo tota ſalus hois in fine cōſiſtat ſo=licite curare debet vnuſquiſqȝ vt ſibi de ſocio vel amico deuoto fideli et ydoneo prouideat qui ei ī extremis fideliter aſſiſtat ad fidei conſtantiā pacientiam deuotionē confidentiā ⁊ perſeuerantiam ipm incitando animādo ac in agonia orōnes deuo=tas pro eo fideliter dicendo Sed heu pauci ſunt qui in morte proximis ſuis fideliter aſſiſtunt interrogando monendo et ꝓ ipſis orando preſertim cum ipi morientes nonduȝ mori velint et ſic anime morientiuum ſepe miſerabiliter periclitantur.

De interrogationibus fiendis a morituris particula tertia.

Einde ſequūtur interrogationes que fieri debēt a morituris dū adhuc vſum rationis hñt ⁊ loquendi

C

RB
DEXABREGAS DA LIVRARIA DE S. FR

Et hoc ideo vt ſi quis minus diſpoſitus fuerit ad mortem de meliori informetur atq; in eodem confortetur. Iſta autem interrogatio debet fieri ſecundum Anſelmum iſto modo. Primo queraт ſic. Frater habes emendandi aim ſi ſpatiũ viuẽdi haberes. Reſpondet Etiam. Frater letaris q in fide xpi morieris. Reſpondet. Etiam. Frater penitet te non bene vixiſſe ſicut debuiſſes: Reſpondet Etiam. Credis te non poſſe niſi per mortem domini noſtri ihesu chriſti ſaluari: Reſpondet Etiam. Agis ei gratias de hoc ex corde: Reſpondet Etiam Age ergo dum in te eſt anima tua ei ſemper gratias: et in hac ſola eius morte ſolamen et fiduciam tuam conſtitue in nulla alia re fiduciam habens Huic etiam morti te totum committe hac morte te totum contege. huic morti te totum inuolue Et ſi dominus tuus te voluerit iudicare dic. Domine mortem domini mei ihesu chriſti obijcio inter te et me et mala mea et iudicium tuum. Aliter tecum non contendo. Si dixerit quod merueris damnationem dic: Mortem domini mei ihesu chriſti obijcio inter te et me et mala mea: Ipſiusq; digniſſime paſſionis meritum offero pro merito q ego habere debuiſſem: et heu non habeo. Dicat iterum. Mortem domini mei ihesu chriſti pono inter me et iram tuam Deinde dicat ter. In manus tuas domine commendo ſpiritum meum Et ſecurus morietur: nec videbit mortem in eternum. Porro cum interrogationes predicte ſolum religioſis perſonis et deuotis competãt atq; ſufficere videantur: debent omnes chriſtiani ſiue ſeculares ſiue religioſi: modo ſubſequenti de ſuo ſtatu et ſalute in agone certius atq; clarius informari et ſic inquiri. Primo ſic. Credis omnes principales articulos fidei: et inſuper toti ſacre ſcripture per omnia ſecundum ſanctorum catholicoruз atq; orthodoxorum ſancte eccleſie doctorum expoſitionẽ deteſtãtium omnes hereſes atq; errores ac ſuperſtitiones ab eccleſia reprobatas Ac letaris inſup q in fide chriſti ac vnitate matris eccleſie et obedientia morieris. Secundo ſic queratur. Cognoſcis te creatorem tuum ſepe ⁊ multipliciter atq; grauiter offendiſſe. Nam per beatũ Bernar. ſic dicitur. Scio neminẽ abſq; ſui cognitione ſaluari de qua nimirum hominibus vera ſalus

oritur et amor dei :Quia et ipſe ſicut initiuz eſt ſapientie ita et ſalutis. Tertio ſic. Doles ex corde de oībus peccatis ꝯtra dei maieſtatē amorē ⁊ bonitatē ꝯmiſſis et de bonis omiſſis ⁊ gratijs neglectis nō ſolū timore mortis vl' pene cuiuſdā:ſʒ magis ex amore dei et iuſticie: et ex caritate qua tenemur deum ſuper omnia diligere. Et petis ſic ſuper omnibus iſtis veniam:

Optas inſuper cor tuum illuminari ad cognitionem oblitorum vt de illis valeas ſpecialiter penitere. Quarto proponis te veraciter emendare ſi ſuperuiuere debueris et nūquam plus mortaliter peccare ſcienter ⁊ ex propoſito :et poti⁹ omnia quantūcunqꝫ cara dimittere immo etiam vitam corporalem perdere anteqꝫ deum velles plus offendere: Rogas inſuper deum vt det tibi gratiam hoc propoſituz continuandi et non recidiuandi. Quinto indulges ex toto corde omnib⁹ qui vnqꝫ aliquod detrimentum vel nocumentum verbo aut facto tibi intulerint ob amorem et venerationem domini noſtri ihesu chriſti a quo ⁊ tu veniā ſperas Petis etiā fideliter indulgeri et remitti tibi ab his quos offendiſti quouis modo. Sexto vis per te ablata reſtitui integraliter inquantū teneris iuxta tuam facultatem valoremqꝫ etiā ad omniū bonoruz tuoruz ceſſionē atqꝫ renunciationē vbi alias ſatiſfactio fieri nō valeret. Septimo ſic Credis ꝙ propter te mortuus ſit chriſtus ⁊ ꝙ aliter ſaluari nō poteſt niſi per meritum paſſionis ihesu xp̄i Et agis etiam de hoc gratias deo ex corde quantū vales. Quicunqꝫ ergo ad predictas interrogationes ex cōſcientia bona ⁊ ex fide non ficta bene poterit affirmatiue reſpondere ſatis euidens argumentum habet ſi ſic deceſſerit ꝙ ſit de numero ſaluādorum. Quiſquis vero de premiſſis ab alio interrogatus nō fuerit preſertim cum ſatis ſint pauci atqʒ rari qui huiuſmodi artis habuerint ſcientiam: introrſus redeat interrogans ſeipſum ſubtilius conſiderando an taliter ſit diſpoſitus vt prefertur eo ꝙ abſqʒ diſpoſitione tali nulli omnino poteſt eſſe ſalus Qui autem ſic diſpoſitus eſt vt dictum eſt: ſe totum paſſioni chriſti recommendet ⁊ committat: et continue inquantuʒ poterit et infirmitas permiſerit: eam ruminet et mediteur. Nā per hoc omnes dyaboli tentationes et inſidie maxime ſuperantur.

De inſtructione morituri et obſecrationibus eius particula quarta.

Retcrca cuz ſecundū Grego. Omnis chriſti actio ñ noſtra eſt inſtructio. Jdcirco ea que chriſtus in cruce moriens fecit: eadem cuilibet morituro pro ſuo modulo atq3 poſſibilitate in extremis extant facienda Fecit autez chriſtus in cruce quinq3. Orauit eñ. Nam dicitur oraſſe pſalmos iſtos: Deus deus meus reſpice in me et octo ſequētes vſq3 ad iſtū vſū incluſiue. Jn manus tuas dñe cōmendo ſpiritū meū Jtem fleuit. teſte apoſtolo. Jtem clamauit et animā pr̄i commēdauit atq3 ſpm tradidit vt teſtat̄ euāgeliſta Sic 7 infirm⁹ in articulo mortis cōſtitut⁹ orare debet ſaltē corde ſi nō pōt voce Vñ Jſido. Melius eſt cū ſilētio orare corde ſine ſono vocis q̄3 ſolū verbis ſine intuitu mētis. Scdo debet clamare fortiter ſ3 ī corde nō voce Plus eñ deus audit cordis deſideriu3 q̄3 vocis clamorem Nam corde clamare nihil aliud eſt q̄3 remiſſionem peccatoꝝ 7 vitam eternā fortiter deſiderare. Tertio debet plorare nō oculis carnalibus ſed lachrimis cordis ſc3 vere penitēdo. Quarto animā deo cōmendet dicens Jn manus 7c. Quinto ſpiritum deo tradat ſic q̄ voluntarie voluntatem ſuam in hoc diuine ꝯformet voluntati vt oportet . Proinde quādiu agoniſans loqui et vſum rationis habere poterit ſequentes dicat obſecrationes. O ſumma deitas immenſa bonitas clementiſſima atq3 glorioſiſſima trinitas ſumma dilectio amor 7 caritas miſerere mihi miſerrimo peccatori tibi enim commēdo ſpiritum meum. Jtem dicat. Deus piiſſime pater miſericordiarum fac huic paupercule creature tue miſericordiā. Adiuua me nunc in hac vltima neceſſitate. Succurre iam domine egenti anime 7 deſolate vt nō a canibus infernalibus deuoret̄ Jtem dicat. Dulciſſime et amantiſſime domine iheſu chriſte fili dei viui ob honorem et virtutem tue beatiſſime paſſionis iube me recipi inter numerum electorum tuorum. Saluator et redemptor meus redde me totum tibi. non me renuas a venia non me repellas. Domine iheſu chriſte paradiſum tuum poſtulo non ob valorem meritorum meorum cum ſim puluis

et cinis et peccatoꝛ miſerrimus:ſed virtute et efficatia tue ſan=
ctiſſime paſſionis per quā me miſerrimum redimere voluiſti:
et mihi paradiſum tuo ſanguīe emere dignat⁹ es. Item dicat
pluries ſepe repetens iſtū verſum ad minus ter. Dirupiſti do
mine vincula mea et tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. Nam iſte
verſus ſecūdum Caſſido. tante virtutis creditur: vt peccata
hoīm dimittantur ſi in fine vite dicaẽ. Item dicat. Domine ihe
ſu chꝛiſte pꝛopter illā amaritudinem quā pꝛo me ſuſtinuiſti in
cruce: maxime in illa hoꝛa quādo aīa tua ſanctiſſima egreſſa eſt
de coꝛpoꝛe tuo: miſerere anime mee in egreſſu ſuo. Itez poſt
hoc inuocet ſereniſſimo ac inſtātiſſimo coꝛde et oꝛe inq̃tuz pre
ualet glorioſiſſimā virginem Mariaz omniū peccatoꝛū effica=
ciſſimam atq3 pꝛomtiſſimā mediatricem atq3 adiutricē: ſic di=
cens: O regina celoꝛū mater miſericoꝛdie cōfugium atq3 refu
gium peccatoꝝ. reconcilia me vnigenito filio tuo: eius clemē=
tiam pꝛo me indigno interpella: vt ob amoꝛem tui mea dimit
tat peccata perducēs me in gloꝛiā ſuam. Deinde inuoca ſctōs
angelos ſic inquiens. Spiritus celoꝛū angeli beatiſſimi aſſi=
ſtite mihi queſo migrāti ex hoc ſeculo et potēter me eripite ab
omnibus aduerſarioꝛū meoꝝ inſidijs: et animā meā in veſtrū
conſoꝛtium aſſumite. Tuq3 pꝛecipue angele bone cuſtos me⁹
mihi a domino deputat⁹. Deinde apoſtolos: martires: confeſ
ſoꝛes atq3 virgines: ſpeciali⁹ tamē illos ſanctos atq3 ſanctas
quos vel quas pꝛius ſanus in veneratōe habuit atq3 dilexit:
in auxiliū ſuum inuocet in iſto neceſſitatis articulo diligenter.
Item dicat ter vel quater vł pluries hec ſilia verba que beato
Auguſt. aſſcribūtur. Pax domini noſtri ihesu chꝛiſti et virt⁹
paſſionis eius et benedictio omniū ſanctoꝝ et cuſtodia angelo
rum necnō ⁊ ſuffragia omnium electoꝝ ſint inter me et omnes
inimicos meos viſibiles ⁊ inuiſibiles in hac hoꝛa moꝛtis mee.
Poſtea ſubiūgat etiam dicēdo ter iſtum verſum. Largire cla
rum veſpere quo vita nuſq̃ decidat ſed pꝛemiū moꝛtis ſacre
perhēnis inſtet gloꝛia. Si autem infirm⁹ pꝛedictas orationes
ne ciat: vel infirmitate inualeſcente dicere nō poſſit: dicat eas
aliq̃s de aſtātib⁹ clara voce coꝛā illo: mutatis illis q̄ ſūt mutā
da. Ipſe tamen agonizans quādiu vſum rationis habuerit

oret intra ſe corde tantũ atq; deſiderio prout ſcierit ⁊ poterit. et ita orando ſpiritũ domino reddat: et ſaluus erit.

De exhortationibus morituri. particula quinta.

Notandũ deinde ſane atq; ſtudioſe aduertẽdũ ꝙ rariſſime etiã aliquis inter religioſos et deuotos ad mortẽ ſe diſponit tẽpeſtiue vt oportet: eo ꝙ quilibet ſe diutius victurum exiſtimat nequaq; ſe credens moriturꝝ. Quod nimirꝝ ex inſtinctu diaboli fieri certũ eſt. Nã ſicut luce clari⁹ cõſtat plures ꝑ talem inanẽ ſpẽ neglexerũt ſeipſos ꝙ inteſtati aut iprouiſi ⁊ indiſpoſiti moriũt. Quapropter quiſq; caritatem dei necnõ celũ habeat aiaꝝ. Talis vtiq; vnũquẽq; ꝓxim oꝝ egrotãtẽ aut in alio corꝑis periculo vł anime coſtitutũ ſtudeat ſolicite inducere ⁊ mouere: quaten⁹ primo et principaliter oĩbus poſtpoſitis de medicina ſpirituali ⁊ remedio q̃ꝫtoti⁹ ſibi ꝓuideat indilate: frequẽter eñ vt dicit q̃dã decretał. c. Cũ infirmitas. de pe. ⁊ re. li. v. Corporalis infirmitas ex aĩe lãguore ortũ habet. Et ideo papa per eãdẽ decretalẽ quilꝫ medico corꝑis diſtricte precipit ne cuiq; egroto corporeã cõferat medicinã ꝑuſq̃ꝫ ad ſpũalẽ medicũ eũdẽ moneat ⁊ inducat. Sꝫ res iſta quaſi ab oĩbus vertit̃ incõtrariũ. Citius eñ hoĩes carnalem querũt medicinã q̃ꝫ ſpũalẽ. Similiter oĩa mala alia ⁊ aduerſa ꝓ pctis nutu dei ſolent venire ꝓpheta teſtãte. Nõ eſt malũ in ciuitate qđ domin⁹ nõ faciat. Intellige nõ malũ culpe ſed pene ꝓ culpa. Quãobrẽꝫ infirm⁹ quiſq; :aut in alio conſtitutus periculo ſtudioſius extat inducẽd⁹ vt ante omĩa cum deo ſibi pacem faciat: ſpiritualem potius adhibens medicinam ſacramẽta videlicet eccleſiaſtica deuote recipiendo teſtamentum ordinãdo domum ſuam atq; negocia alia que habet legitime diſponendo. Nullatenns autem detur infirmo ſpes nimia corporalis ſanitatis conſequende. Tamen frequenter contrariuꝫ fieri ſolet a multis in periculum animaꝝ circa illos qui actu agonizãt eo ꝙ nullus eorum aliquid vult audire de morte. Unde ſepe per vnam talem inanem et falſam conſolationem et fictam ſ-

nitatis corporis confidentiam certam incurrit corporis dam-
nationem Et ideo hortandus eſt infirmus vt per veram con
tritionem puramq̨ confeſſionem anime procuret ſanitatem
que etiam ad ſalutē corporis ſi ſibi expediēs fuerit valere po
terit et ita quietior erit atq̨ ſecurior. Cum autem teſte Grego.
Vera contritio rara ſit: et ſecūdū Auguſti. ꝛ alios doctores pe
nitentia que videtur haberi in extremis vix ſit vera penitentia
ſufficiens ad ſalutē: In illis tamē precipue de quibus conſtat
ꝙ toto tempore vite ſue precepta diuina vera atq̨ ſpontanea
voluntate nunq̨ veraciter ſed ſolum ficte atq̨ ſpecietenus ſer
uauerit. Idcirco vnicuiq̨ tali ad mortis articulū deducto ſua
dendum eſt: vt ſecundum ſui poſſibilitatē mentis ratione la-
boret ad penitentiam eius ordinatā ſeu verā vt videlicet non
obſtante dolore vel timore ſibi inherentibus vtatur ratione in
quantū poteſt et conetur habere diſplicentiā voluntariā pro
pter finem debitum ideſt propter deum ꝛ renitatur male incli
nationi habitus ꝛ delectationi precedentium ꝛ laboret diſpli-
centiam quantū poterit habere. licet breuē. Et ne ad deſperati
onem remittatur preponat̄ ei illa que ſuperius in ſecūda par
ticula de tentatione deſperationis dicta ſunt. Similiter ꝛ mo
neatur vt etiam contra alias tentationes poſitas ibidē animo
ſus exiſtat fortiter atq̨ viriliter reſiſtēdo preſertim cū per dya
bolum minime cogi poſſit. Itē moneat̄ vt decedat tanq̨ verꝰ
et fidelis chriſtianus. Attendat̄ inſuper an vinculo excōmuni-
cationis aſtrictus teneat̄. Informetur quatenꝰ in hoc totis vi
ribus ſe ordinationi ſancte mr̄is eccleſie ſubmittat vt abſolua
tur. Itē ſi moriturꝰ prolixū temporis ſpatium ad collationem
habeat ꝛ non morte feſtina perueniat̄ legende ſūt corā eo hy-
ſtorie et orōes deuote in q̄bus pridem ſanꝰ āpliꝰ delectabat̄ vł
reſumēda ſunt precepta diuina vt profundius meditet̄ ſi q̄d
inuenerit ſe contra ea negligenter deliquiſſe. Si infirmꝰ vſum
loquendi perdidit habet tamen ſanam et integram noticiam
vt ad ſibi factas orationes vł coram eo recitatas ſigno aliquo
exteriori vel ſolo conſenſu cordis reſpondeat. hoc enim ſufficit
ad ſalutem. Curandnm tamen extat vt orationes faciat vel
coram eo fiant antequam vſum loquendi perdat.

Nam ſi interrogationibus veri ſimiliter appareãt reſpõſiones
infirmi nõ vſqзquaqз ſufficiẽtes exiſtere ad ſalutẽ remediũ per
informationẽ neceſſariam apponať modo q̃ fieri poterit meli
ori etiã ſi manifeſtãdũ et fuerit periculũ quod incurit nõ obſtã
te ꝙ in h̄ plurimũ terreať. Juſtũ eſt eñ vt cũ terrore ſalubri cõ
pungatur et ſaluetur q̃ꝫ ꝙ cum blãditijs et diſſimulatõe noxia
cõdemnetur. Abſurdũ quippe nimis eſt ⁊ chriſtiane religioni
cõtrarium immo dyabolicum vt homini chriſtiano morituro
mortis et anime periculum ex humano timore ne conturbeť
abſcondatur. Quocirca Yſaias propheta regẽ Ezechiã egro
tantem vſqз ad mortẽ ſalubriter terruit dicens eum moriturũ
cũ ad huc mori non deberet. Et Grego. monachũ ꝓprietariuз
in mortis articulo cõſtitutũ vt in quarto dialegoꝝ. li. legiť ter
ruit ad ſalutẽ. Jtem preſentetur infirmo ymago crucifixi: que
ſemꝑ circa infirmos eſt habenda. vel etiam ymago beate vir=
ginis vł alterius ſancti quem quidẽ ſanus venerabať. Habe
atur etiam ibidẽ aqua benedicta que ſupra infirmũ et alio cir=
cunquaqз frequẽter aſpergatur vt ſic ab eodem demones cõ=
peſcanť. Nequaq̃з enim cuiq̃з morienti amici carnales: vxor:
liberi: diuitie ac alia temporalia ad memoriam reducanť: niſi
inquantũ infirmi ſpiritualis ſanitas poſtulat et requirit. Por=
ro in materia iſta que extreme neceſſitatis extat ſubtiliſſime cõ
ſiderẽtur atqз ponderentur ſingula puncta ⁊ ſentẽtie quibus
adiecta ſũt quo ad omnia eo ꝙ nõ verbis ſed aduerbijs mere
mur: prout in cõpendio theologice veritatis continetur. Cui
autem placet et libenter ſine periculo bene et ſecure mori: ta=
lis curare debet ſtudioſius ſcire moriẽdi artẽ premiſſam eius
que diſpoſitionẽ dum ad huc ſanus eſt ſolicite ſtudeat ⁊ diſcat
et nequaq̃з mortis expectet ingreſſuз. Nam dico tibi cariſſime
frater in veritate crede mihi ꝙ morte aut graui infirmitate in=
grediente ipſa deuotio egreditur: et quãto propinquiꝰ hec ac=
ceſſerit ſeu ſe inuoluerit tanto longius illa fugam dabit. Si g̊
non vis decipi nec errare ſi vis ſecurus eſſe: Jnſtanter age qδ
potes duз ſanus ſis ⁊ vſum rationis habes: vt rationis diſpo=
ſite ac dñs actuũ tuoꝝ eſſe poſſis. O q̃з mľti imo infiniti vltiaз
neceſſitatẽ expectãtes ſeipſos deceperũt atqз neglexerũt. Uide

ergo frater atq̧ caue ne tibi contingat. Nulli ergo incongru=
um vel mirũ videatur de tam ſolerti cura ⁊ ſolicita diſpoſiti=
one ac ſtudioſa exhortatōe ipſis moriētibus vt premittit̄ exhi
benda Quia nimiꝝ tanta taliſq3 vis et neceſſitas ipſa ēſt indu
cta ac incũbit vt ſi poſſibile eēt tota ciuitas ad moriētem cōueni
re deberet feſtināter ſicut in quibuſdā religionibus moris eſt
vbi ſtatuitur ꝙ quādo infirmus morti appropiquat: tũc opor
tet vt mox audita tabula quacũq3 hora omēs fratres vbicũq̧
fuerint: omībus dimiſſis occupationib⁹ occurrēt q̄citius poſ
ſunt morienti. Unde etiā dicitur ꝙ religioſi et mulieres curre=
re non debeant niſi ad morientem vel ad ignem

De orationibus dicendis quan=
do quis moritur ꝑticula ſexta.

Ltimo ſciēduz ꝙ orōnes ſequētes dici poſſunt ſup in
firmũ laborātem in agone. Q si eſt perſona regularis
tũc conuocato cōuentu primũ cũ tabula vt moris eſt p̄
mittitur letania cũ orōnibus et pſalmis conſuetis atq3 ordina
tis more ſolito. Poſtea ſi adhuc ſuperuiuit: ſubiũgunt̄ oratio
nes ſubſequētes ab aliquo preſertim ꝓ vt opportunũ fuerit
Porro apd̄ infirmos ſeculares dicātur orōnes iſte prout deuo
tio ⁊ diſpoſitio ac cōmoditas eoꝝ aſſiſtentiũ requirit ad tēp⁹
ſed ſunt heu pauciſſimi non ſoluz apud ſeculares: verũ etiam
in plurimis relgionib⁹ qui huiuſmodi ſcientie habent artē: et
in mortis articulo ſuis proximis aſſiſtunt interrogādo ammo
nendo in formādo: et etiā ꝓ ipſis exorādo vt p̄fert̄ p̄ſertim cuz
ipi moriētes nōdum volunt mori. Oratio.

Per amorē quo te digniſſimũ ignoſcētiſſimũ et delicatiſſi
mum filium paterne caritatis pro nobis factũ hoīem vulnera
ri ac mori pro ſalute hoī voluiſti: indulge famulo tuo. N. miſe
ricordiſſime iheſu omne quod cogitatu verbo vel facto: actio
nibus vel motibus viribus et ſenſib⁹ corporis ⁊ anime deliq̄t:
et in verā remiſſionē tribue illi ſufficiētiſſimā emēdātionez ſeu
emũdationē: illā videlicet ꝓ qua toti⁹ mundi culpa ſoluiſti ac
in plenā ſuppletōez oīm negligētiaꝝ ſuaꝝ: adde illi ꝑfectiſſimā

ꝯuerſationē illā quā ab hora ꝯceptōis tue vſqꝫ in horā mortis habuiſti ⁊ inſup fructū oīm bonoꝝ opeꝝ q̄ tibi ab initio mūdi vſqꝫ ī finē ab oīb⁹ electis placuerūt vł placere potuerūt Orō

In vnione feruentiſſimi amoris qui te vitam omnium viuē-tiuꝫ coegit incarnari: et anxiato ſpiritu in cruce mori pulſam⁹ ad medullam benigniſſimi cordis tui: vt anime famuli tui. N. fratris noſtri omnia peccata dimittas: et in ſanctiſſima tua cōuerſatione ac p̄ediɡniſſime tue paſſionis merito: omiſſa ſuppleas faciaſqꝫ experiri ſuperhabūdantiſſimā multitudinē miſerationū tuaꝝ vſqꝫ ad oēs: et ſpecialiter ad iſtā pſonā fratrem noſtrū. N. quem proximū vocare diſponis p̄pares tibi placidiſſimo mō ſibiqꝫ ⁊ vniuerſitati vtiliſſimo cuꝫ dulci patientia: vera penitentia: plena remiſſione peccatoꝝ: fide ſincera ſpe firma ⁊ caritate pfecta vt in pfectiſſimo ſtatu int̄ dulciſſimū āplexū et ſuauiſſimū oſculū tuū expiret ad tuam eternā laudē

In man⁹ inextinguibilis mīe tue pater ſancte: pr̄ Oratio iuſte et amātiſſime: cōmendam⁹ ſpiritū anime famuli tui. N. fratris noſtri ſecundū magnitudinē amoris quo ſe anima filij tui ſanctiſſima in cruce tibi cōmēdauit ſuppliciter deprecantes quaten⁹ per illā ineſtimabilē dilectiōis caritatē: qua tua diuīa pr̄nitas inſe traxit illā aīaꝫ: vt in hora vltīa famuli tui. N. fr̄is nr̄i ſuſcipias in eodē amore ſpūꝫ ei⁹. Ad ſanctū Michaelē. orō

Sancte Michael archāgele domini noſtri iheſu chriſti: ſuccurre nobis apud altiſſimū iudiceꝫ. O pugil inuictiſſime aſſiſte nunc famulo tuo. N. fratri noſtro in extremis ualde laboranti et defende eū potenter a dracōe infernali: ⁊ ab omī fraude malorum ſpirituum. Inſuper exoramus te preclarū atqꝫ decorū miniſtrū dignitatis vt in hac extrema hora fratris noſtri benigne ſuſcipias: ac leuiter animā ipſius in ſinū tuum dulciſſimū recipias: ⁊ perducas eam in lucem refrigerij pacis et quietis Amen. Oratio ad beatam uirginem Mariam.

Intemerata ⁊ in eternū benedicta uirgo Maria totius anguſtie adiutrix ſuccurre nob̄ dulciter ⁊ oſtēde famulo tuo. N. fratri noſtro in extremis tuā gratiſſimaꝫ faciē in vltima neceſſitate ſua deſiderantem: ⁊ diſperge omnes inimicos eius in virtute altiſſimi filij tui dn̄i noſtri ihū xp̄i et ſancte crucis: et libera eum de omī anguſtia corporis et anime: vt laudes dicat domi

no deo in ſecula ſeculorum Amen Oratio.
Eya mi dulciſſime redemptor piiſſime iheſu benigniſſime: per illā lachrymabilē vocem: qua in humanitate moritur⁹ ꝑ nobis laboribus ⁊ doloribꝰ paſſionis cōſūptus dilectū ad patrem clamares: ne longe facias a fa mulo tuo. N. fratre noſtro auxiliū tue miſerationis in hora ⁊ momento afflictionis aīme ſue pre defectione et cōſumptione ſpiritus te inuocare in extrema hora nō valēte: ſed ꝑ triūphū ſancte crucis: ⁊ ꝑ ſalutē ſalutifere paſſionis et amoroſe mortis tue: cogita de ea cogitatiōe pacis ⁊ nō afflictiōis ꝑ miſericordiſſime miſeratōis ⁊ ꝯſolatōis Libera eā de oībus anguſtijs: ipſiſqꝫ manibus quas pro ea in ſancta cruce figi permiſiſti clauis accutiſſimis: ihū bone ⁊ dulciſſime pater erue eā a tormētis ſibi deputatis: et perduc eam in requiē eternā cū voce exultationis ⁊ confeſſionis Oratio
Miſericordiſſime domine ihū xp̄e fili dei viui in vnione illius qua tuā ſanctiſſimā animam patri tuo celeſti in cruce moriens commēdaſti. commēdamꝰ ineffabili tue maieſtati animā fratris noſtri. N. orantes miſericordiſſimā bonitatē tuaꝫ quatenus per orationē ⁊ per meritū eiuſdē aīe tue ſanctiſſime per quā ſaluātur omnes aīme ⁊ morte debita liberātur: anime famuli tui. N. fratris noſtri miſerearis liberās eam miſericorditer ab oībus miſerijs et penis et perducas eā propter amorem et interceſſionē tue dilectiſſime mr̄is ſemꝑ virgis Marie ad cō tēplandā gloriā tue iocūdiſſime viſionis. Qui cū codeꝫ pr̄e et ſp̄u ſancto uiuis ⁊ regnas deus in ſcl'a ſcl'oꝝ Amē Oratio
Queſumꝰ miſericors deus qui ſecūduꝫ multitudinē miſerationū tuaꝝ peccata penitentiū deles: et preteritoꝝ criminuꝫ culpas per venie remiſſionē euacuas reſpice propicius ſuper hunc famulum tuū. N. fratrē noſtrū ⁊ remiſſionē omniū peccatoꝝ ſuorum tota cordis cōtrictione poſcētem deprecatꝰ exaudi. Renoua in eo piiſſime pater quicquid in eo terrena fragilitate corruptum vel quicq̄d dyabolica fraude violatū eſt: et vnitati corporis eccleſie membris per redemptionē congrega. Miſerere dn̄e geituū ſuoꝝ. Miſerere lacrimaꝝ eiꝰ ⁊ nō habētem fiduciā niſi in tua mīa ad tuā ſacrā recōciliationē admitte Per chriſtum dominum noſtrum Amen Oratio.

Commēdo te omipotenti deo cariſſime frater cuius es cre=
atura: vt cum humanitatis debitū morte interueniēte perſol=
ueris: ad creatorē tuū, qui de limo terre te formauit reuertaris
Egredienti itaq3 anime tue de corpore ſplendid⁹ angelorum
cetus occurrat. iudex apoſtolo℞ te ſenat⁹ turma circūdet. can
didatorum tibi martirum triumphator excercitus obuiet. Lu
cida rutilantiu3 te confeſſorum turma circumornet. iubilātiu3
te virginū chorus excipiat: et beate quietis in ſinū patriarcha=
rū amplex⁹ ſuſcipiat: ꝛ tibi appareat q̄ te inter aſſiſtētes iugit̄
intereſſe diſcernat. Ignores oīno qd̄ horr3 in tenebris: qd̄ ſtri
det in flāmis ꝗ trucidat in tormētis Cedat tibi teꝛrim⁹ ſatha=
nas cū ſatellitib⁹ ſuis neq3 aduē:u ſuo vicat ſed corā angelis
dei cōtremiſcat: atq3 in eternitatis chaos in mare demergat.
Exurgat deus et diſſipētur inimici eius: et fugiant qui oderūt
cum a facie eius. Sicut deficit fumus deficiant: et ſicut fluit
cera a facie ignis: ſic pereāt peccatores a facie dei. Et iuſti epu
lentur et exultent in conſpectu dei: et delectentur in leticia.
Confuudantur igitur et erubeſcāt cōtra te tartaree legiones:
et miniſtri ſathane iter tuum impedire nō audeāt. liberet te a
cruciatu xp̄us: qui pro te mori dignatus eſt. Cōſtituat te chri=
ſtus filius dei viui intra paradiſi ſui ſemper amena virentia.
Et inter oues ſuas te ver⁹ ille paſtor agnoſcat. Ille ab oībus
peccatis tuis te abſoluat: atq3 ad dexterā ſuam in electorū ſu=
orum te ſorte conſtituat: vt redemptorē tuum facie ad facie3
videas: et preſens ſemper aſſiſtās manifeſtiſſimā beatis ocu=
lis aſpicias veritatē. Conſtitut⁹ igitur inter agmina beatoru3
contemplationis diuine dulcedine potiaris in ſecula ſeculoru3
Amen. Exemplum. Fuit quidā papa qui dum ad extrema
veniſſet interrogabat capellanū ſuum virū idoneum et deuo=
tum que3 plurimū diligebat quibus ſuffragijs poſt mortē cū
vellet iuuare apud deū. Reſpōdit. ꝙ oīb⁹ quib⁹ poſſet ꝛ que
cunq3 iuberet pro ſalute anime ſue facere vellet. Tunc papa
ait Non peto a te aliud ſubſidium niſi du3 uideris me in ago
nia poſitum dominicam orationem pro me tribus dicas vici=
bus. Qui ſibi hoc libentiſſime promiſit. Ad quem papa. Cu3
primū pater noſter dixeris dic in honore agonie ihesu christi

obſecrans vt multitudinez ſui ſanguinei ſudoris quem pre timore ſue anguſtie pro nobis copioſiſſime effudit. contra multitudinem peccatorum meorum patri offerre et oſtendere dignetur: ꝓ omnibus anguſtijs quas peccatis meis exigentibꝰ merui. Cum ſecundum pater noſter dixeris dic in honore omnium paſſionum et amaritudinum chriſti ihesu quas in cruce ſuſtinuit: et maxime in illa hora quando anima eius ſanctiſſima de ſuo corpore ſacratiſſimo eſt egreſſa: vt eas patri offerre et oſtendere dignetur contra omnes penas et paſſiones quas pro peccatis meis timeo meruiſſe. Cum dixeris tertium pater noſter. dic in honore ineffabilis caritatis ihesu chriſti que ipſum de celis ad terram ad tollerantiam omniū iſtarum paſſionum traxit: vt hac caritate me ſaluare: et celos mihi apire dignetur qui meis meritis ſaluari nequeo ac celeſte regnuz obtinere. His dictis promiſit capellanus hec omnia ſe libentiſſime facturum. quod et fecit cum diligentia et deuotiōe qua potuit. Poſt mortem reuerſus papa ſplendidus et coruſcās gratias immenſas ſibi referens dicendo ſine omni pena ſe fore liberatuz. Nam poſt primum pater noſter: ihesus chriſtus ſudorem ſuum ſanguineum pro me oſtendens patri omnez meam protulit anguſtiam. Poſt ſecundum pater noſter: per amaritudinem omnium paſſionum ſuaruz omnia peccata mea vt nubem deleuit. Poſt tertium pater noſter per caritatem ſuam celos reſerauit et me cum gaudio introduxit. Propter hanc reuelationem quam predictus capellanus q̄ꝫ plurimis reſerauit: in pluribus locis mos inoleuit: vt ibidem predictus modus orandi apud morientes deuote obſeruetur ſub ſpe certiſſima ꝙ ipſa oratio ſic facta valet hominem a demonibus liberare: peccata diluere: et celeſte regnum aperire. Poſt hec dici debent iſte orationes que ſequuntur. Kyrieleyſon. Xpriſteleyſon. Kyrieleyſon. Domine miſerere nobis Pater nr̄. Aue maria. Saluator mūdi ſalua nos qui ꝑ crucē ⁊ ſanguinē tuuz precioſiſſimū redemiſti mūdū auxiliare nobis te dep̄camur deus noſter

Oratio.

Domine ihesu chriſte per agoniam ⁊ orationē tuā ſanctiſſimā qua oraſti ꝓ nobis in mōte oliueti qñ factꝰ eſt ſudor tuus

ſicut gutte ſanguinis decurrētis in terraʒ: obſecro te vt multitudineʒ ſanguinei ſudoris tui queʒ pre timore anguſtie tue copioſiſſime pro nobis effudiſti offerre et oſtēdere digneris deo patri omnipotenti pro multitudine peccatorum huius famuli tui. N. ꝛ libera eum in hac hora ſue mortis ab omnibus penis et anguſtijs ſuis quas pro peccatis ſuis timet ſe meruiſſe. Qui cuʒ patre et ſpū ſancto viuis ꝛ regnas in ſecula ſeculoꝝ: Amē. Kyrieleyſon. Xp̄eleyſon. Kyrieleyſon. Domine miſerere nobis. Pater noſter. Aue maria. Sanctifica nos dn̄e ſignaculo ſancte crucis vt fiat nobis obſtaculum cōtra ſeua iacula inimicorum.

Oratio.

Domine iheſu chriſte qui pro nobis mori dignatꝰ es in cruce obſecro te vt amaritudies omniū penaꝝ tuaꝝ quas pro nobis miſeris peccatoribus ſuſtinuiſti in cruce quando ſanctiſſima aīa tua eſt egreſſa de corpore tuo: offerre ꝛ oſtēdere digneris deo patri omnipotenti pro anima famuli tui. N. et libera eum in hac hora exitus ſui ab omībꝰ penis et paſſionibus quas ꝑ peccatis ſuis ſe timet meruiſſe: Qui cū p̄re et ſpū ſctō viuis et regnas in ſecula ſeculorū Amē. Kyrieleyſon. Xp̄eleyſon Kyrieleyſon Domine miſerere nobis. Pater noſter. Aue maria. Protege ſalua benedic ſanctifica domine famulū tuū. N. per ſignū ſancte crucis morbos auerte corporis et anime hoc contra ſignū crucis nullū ſtet periculum.

Oratio

Domine iheſu chriſte qui per os prophete dixiſti. In caritate perpetua dilexi te: ideo attraxi te miſerans tui obſecro te vt eandē caritatem tuā que te de celo ad terram ad tollerādas omniū paſſionum tuaꝝ amaritudines attraxit: offerre ꝛ oſtendere digneris deo patri omnipotenti ꝑ anima huius famuli tui. N. et libera eū ab oībus paſſionibꝰ et penis quas ꝑ peccatis ſuis ſe timet meruiſſe. Salua animā eiꝰ in hac hora exitus ſui in gloria eterna: Qui cuʒ patre et ſpū ſctō viuis et regnas in ſecula ſeculoꝝ. Amen.

Oratio.

Domine iheſu chriſte qui redemiſti nos precioſo ſanguine tuo: ſcribe in aīa huius famuli tui. N. vulnera tua p̄cioſo ſanguine tuo: vt diſcat in eis legere tuum dolorem contra omnes dolores et penas: quas ꝑ peccatis ſuis timet ſe meruiſſe ama

ras vt iuuat tibi amoꝛe inuiſibili quo a te et omĩbus electis tu
is nunq̄ poſſit in eternū ſeparari. Fac eā domine ihū xp̄e par
ticipē ſacratiſſimoꝝ miſterioꝛum ꝛ ſacramentoꝝ tuoꝛum Fac
eam participē omniū oꝛationū et beneficioꝝ que fiunt in eccle
ſia tua ſancta. Et faceam ꝑticipē omniū benedictionū gratiaꝝ
et meritoꝛū ꝛ gaudioꝝ omniū electoꝛum tuoꝛum qui tibi pla
cuerunt ab inicio mūdi: et concede ei vt cū oībus in his cōſpe
ctu tuo gaudeat in eternū. Qui cum patre ꝛ ſpū ſancto viuis
et regnas in ſecula ſeculoꝛum. Amen.

Cum autem tota ſalus hominis in fine cōſiſtit: ſolicite cu=
rare debet vnuſquiſq̄ vt ſibi de ſocio vel amico fideli et deuo=
to atq̄ idoneo an̄ moꝛtē prouideat qui in extremis ei aſſiſtat
vt ad fidei cōſtantiam pacientiāqꝫ atq̄ deuotionē: necnon cō
fidentiam atqꝫ perſeuerantiā ipſuꝫ ſolicitus incitet ꝛ animet
vt etiā demū in agonia omnes oꝛationes precedentes ſuꝑ eū
fideliter legat atqꝫ dicat cum attentōe debita atqꝫ deuota. Ad
quaꝫ tamen oꝛationum efficatiam oīno extat neceſſaria diſpo
ſitio preuia moꝛientis: ſicut in precedēti materia de arte moꝛi=
endi eſt expreſſum. Unde vnicuiqꝫ certe et ſecure moꝛi volēti
ſuper omnia eſt neceſſe vt hec prius anteq̄ euꝫ moꝛs occupet
diſcat. Hec de arte moriendi dicta ſufficiant.

DE XABREGAS DA LIVRARIA

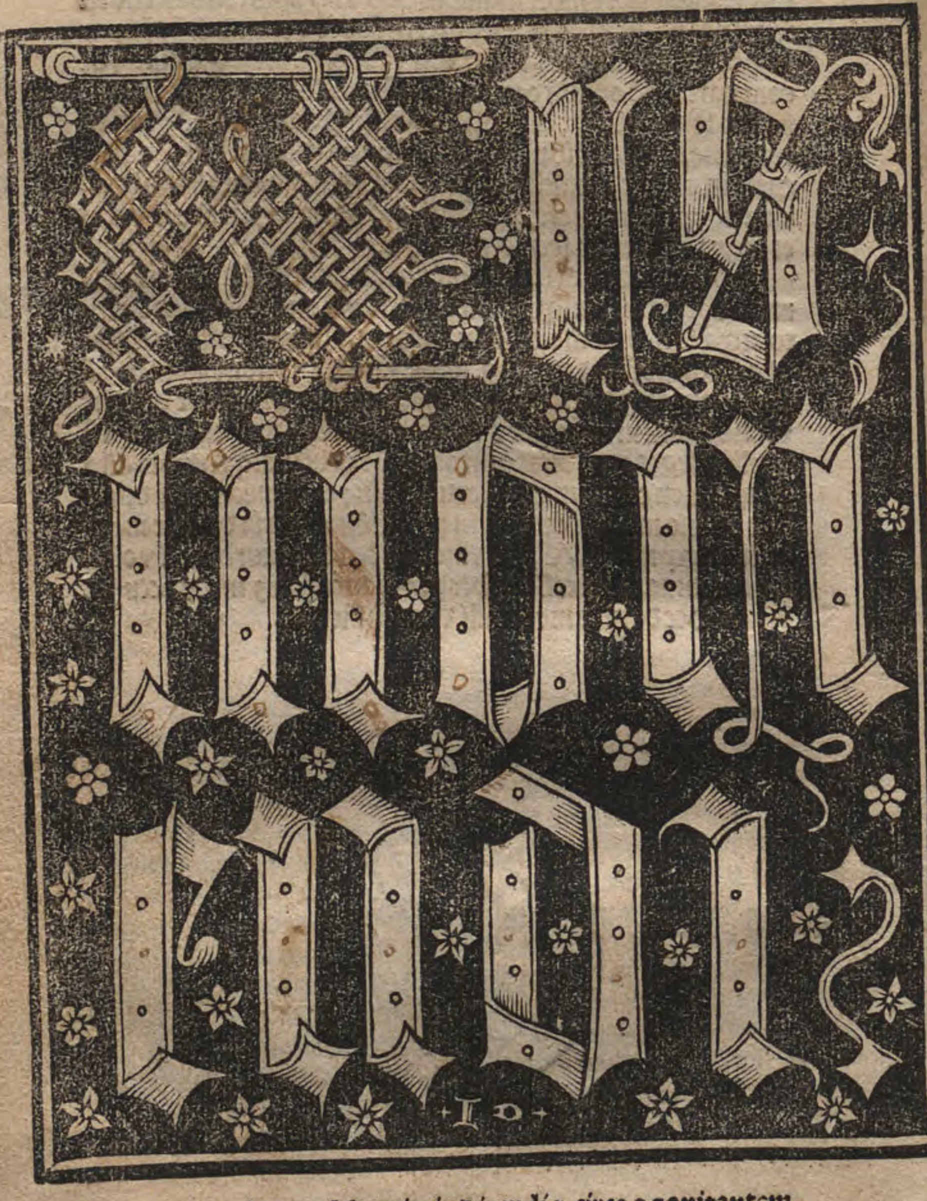

Cum orationibus pulcherrimis dicendis circa agonizantem.

Inc 1266